

**Handreiking instellingsexamens
Nederlandse taal en rekenen
in het mbo 2010-2011**

Deel 1

De regelgeving

STEUNPUNT
Taal & Rekenen mbo

Inhoud

Inleiding	3
Generiek versus beroepsgericht	5
Het geleidelijke invoeringstraject centraal ontwikkelde examinering	7
De systematiek van de waardering	9
Examinering: beroepsgericht en generiek	12
Toezicht van de Inspectie	13

Inleiding

De Eerste Kamer nam in april 2010 de Wet Referentieniveaus Nederlandse taal en rekenen¹ aan. Deze unieke onderwijswet legt de kern van het onderwijs voor langere tijd vast. Voor alle sectoren. Een adequate beheersing van taal² en rekenen is namelijk voor alle leerlingen en deelnemers in alle onderwijssectoren essentieel. De wet vormt daarom de komende jaren een goede basis onder samenhangend taal- en rekenbeleid.

Het intensiveringsproces heeft betrekking op het maatschappelijk belang van Nederlandse taal en rekenen. Dit heeft zich vertaald in de **generieke eisen** taal en rekenen zoals weergegeven in de referentieniveaus taal en rekenen. Maar ook voor het uitoefenen van het beroep worden specifiekere eisen aan de taal- en rekenvaardigheid binnen de mbo-opleidingen gesteld. Deze worden in deze handreiking de **beroepsgerichte taal- en rekenvaardigheden** genoemd.

De invoering van de Wet Referentieniveaus Nederlandse taal en rekenen per 1 augustus 2010 houdt voor het middelbaar beroepsonderwijs in dat:

- de referentieniveaus vanaf 1 augustus 2010 gelden voor alle in het studiejaar 2010-2011 startende mbo'ers (ongeacht de versie van het kwalificatiedossier of het eindtermendocument – al dan niet experimenteel – op basis waarvan de gevolgde opleiding is opgebouwd);
- voor mbo'ers op niveau 4 die in studiejaar 2010-2011 starten en die de opleiding in 2013-2014 of later afronden, geldt bovendien dat zij centraal ontwikkelde examens moeten afleggen die gebaseerd zijn op de referentieniveaus. Datzelfde geldt voor deelnemers op niveau 2 en 3 die starten na invoering van de wet (dus na 1 augustus 2010) en die de opleiding afronden in studiejaar 2014-2015 of later.

De examinering van taal en rekenen binnen de mbo-opleidingen gaat de komende tijd veranderen. De regelgeving impliceert dat de mbo-instellingen voor de cohorten vanaf 2010 – voor een deel van de (sub) domeinen Nederlands – instellingsexamens moeten afnemen op basis van het vereiste referentieniveau. Zolang er voor een opleiding nog geen centraal ontwikkeld examen taal en rekenen beschikbaar is, geldt dat ook voor de andere (sub)domeinen Nederlands (lezen van zakelijke teksten en luistervaardigheid) en voor alle domeinen van rekenen. Instellingen hebben de mogelijkheid in (een deel van) deze periode deel te nemen aan pilotexamens. Deze gelden dan als instellingsexamens.

De invoering van centrale examens Nederlandse taal en rekenen in het mbo gaat volgens een traject met duidelijke markeringspunten verlopen. In deze handreiking komen deze markeringspunten uitvoerig aan de orde. Het concept Examenbesluit beroepsopleidingen WEB³ werkt de regelgeving voor de examinering van taal en rekenen volgens de referentieniveaus verder uit.

Tijdens het invoeringstraject van zowel het referentiekader als de centraal ontwikkelde examens, is er ruimte voor het opdoen van ervaring en voor het al doende leren. Deelnemers worden er vooralsnog niet op afgerekend als zij niet op het vereiste referentieniveau zitten. Ook de mbo-instellingen hoeven nog niet alles perfect op orde te hebben. Het invoeringstraject is voor iedereen een oefenperiode. Het uitgangspunt: iedereen doet zijn uiterste best.

Deze handreiking informeert over de regelgeving voor examinering Nederlandse taal en rekenen in het mbo de komende jaren. Ook geven we tips voor de vormgeving en de inrichting van instellingsexamens. Al met al is dit een handreiking aan de mbo-instellingen om:

1 Zie www.steunpunttaalenrekenenmbo.nl onder 'kaders & regels'

2 Daar waar in deze handreiking 'taal' wordt gebruikt, moet gelezen worden 'Nederlandse taal'.

3 Zie www.steunpunttaalenrekenenmbo.nl onder 'examens & toetsen'

- keuzes te maken in de wijze van examineren van taal- en rekenvaardigheden;
- zelf exameninstrumenten voor taal en rekenen in te kopen of te ontwikkelen.

Deze handreiking bestaat uit twee delen. Het eerste deel – geschreven door het Steunpunt Taal en Rekenen mbo – informeert over de regelgeving. Zo komen de eisen en vaardigheden voor Nederlandse taal en rekenen aan bod: generieke eisen (referentieniveaus) en beroepsgerichte vaardigheden. Hoe zijn die verwerkt in de kwalificatiedossiers voor het komende studiejaar? Verder behandelt het eerste deel het geleidelijke invoeringstraject van de centraal ontwikkelde examinering. Dit traject omvat de generieke taal- en rekeneisen en de consequenties voor examinering van taal en rekenen binnen alle mbo-opleidingen. Daarna komt de waarderingssystematiek van de generieke eisen Nederlandse taal en rekenen aan bod. De niveau 4-opleidingen krijgen hierbij specifieke aandacht. Vervolgens leggen we opnieuw de relatie tussen generiek en beroepsgericht belang, ditmaal sec voor de examinering. Tenslotte gaan we in op de manier waarop de Inspectie toezicht gaat houden op het onderwijs en op de examinering van Nederlandse taal en rekenen.

Het tweede deel – geschreven door de CED-groep – gaat in op het ontwikkelen van instellingsexamens. De basiseisen van en de criteria voor examinering komen aan bod. Verder in dit deel een lijst met aandachtspunten als hulp bij de afweging 'zelf toetsen ontwikkelen of bestaande toetsen inzetten'. Ook reiken we een stappenplan aan voor de invoering van instellingsexamens Nederlandse taal en rekenen. Vervolgens geven we in het tweede deel tips en belangrijke afwegingen voor het vormgeven van de instellingsexamens Nederlandse taal en rekenen. Tenslotte bevat de handreiking een niet uitputtend overzicht van bestaande taal- en rekentoetsen met een omschrijving van een aantal gebruikaspecten.

De opzet van de handreiking impliceert een tijdelijk karakter. Examinering blijft in ontwikkeling. Bijvoorbeeld exameninstrumenten die passen bij referentieniveaus en inzetbaar zijn bij instellingsexamens. Hierbij levert geformuleerd beleid nieuwe besluiten op. Daarom is het nodig volgend jaar een update van deze handreiking te maken.

Generiek versus beroepsgericht

Alle deelnemers die vanaf augustus 2010 een mbo-opleiding beginnen, krijgen te maken met een specifiek onderscheid tussen **generieke** eisen taal en rekenen (referentieniveaus) en **beroepsgerichte** taal- en rekenvaardigheden.

De afgelopen jaren was er al sprake van zo'n onderscheid. De algemene taaleisen voor maatschappelijk functioneren en doorstroom lagen vast in het (bron) document Leren, Loopbaan en Burgerschap. De beroepsgerelateerde taaleisen stonden beschreven in deel B van de kwalificatiedossiers of waren integraal onderdeel van de eindtermendocumenten.

Op 1 augustus 2010 wordt de Wet Referentieniveaus Nederlandse taal en rekenen van kracht. Dan krijgt het onderscheid op een andere manier vorm binnen de 'nieuwe' kwalificatiedossiers 2010-2011. Wat betekende het onderscheid tussen de generieke eisen taal en rekenen en de beroepsgerichte taal- en rekenvaardigheden voor de inrichting van de kwalificatiedossiers 2010-2011?

Het kwalificatiedossier 2010-2011

Het middelbaar beroepsonderwijs is drievoudig kwalificerend: voor een beroep, voor vervolgonderwijs en voor het functioneren in de maatschappij. De generieke taal- en rekeneisen (vanaf augustus 2010 vertaald in referentieniveaus) richten zich op de laatste twee: doorstroom en burgerschap.

Beheersing van Nederlandse taal en rekenen is ook in meer of mindere mate van belang voor de beroepsuitoefening. Dit 'meer of mindere mate' wordt in de kwalificatiedossiers 2010-2011 **niet** vertaald in een hoger of lager beheersingsniveau, maar wel in het gebruikmaken van taal- en rekenvaardigheden (en de complexiteit daarvan) binnen de beroepsuitoefening.

Beroepsgerichte taal- en rekenvaardigheden kunnen afwijken van de generieke taal- en rekeneisen die zijn vastgelegd in een referentieniveau. Voor een beroep zijn immers niet alle vaardigheden even belangrijk. De kwalificatiedossiers 2010-2011 geven de beroepsgerichte

taal- en rekenvaardigheden aan binnen de werkprocessen. Die beschrijven de vaardigheden die nodig zijn voor het uitvoeren van beroepshandelingen.

Generieke taal- en rekeneisen in kwalificatiedossiers 2010-2011

De referentieniveaus zijn formeel opgenomen in deel B van de kwalificatiedossiers 2010-2011, als generieke taal- en rekenvereisten voor alle deelnemers die instromen in augustus 2010. Daarmee vervalt het generieke beheersingsniveau Nederlands dat het (bron)document Leren, Loopbaan en Burgerschap formuleert.

Beroepsgerichte taal- en rekenvaardigheden in kwalificatiedossiers 2010-2011

Deel C van de kwalificatiedossiers 2010-2011 geeft de beroepsgerichte taal- en rekenvaardigheden contextspecifiek aan. De beschrijvingen van de werkprocessen omvatten deze beroepsgerichte taal- en rekenvaardigheden (al dan niet in termen van indicatoren).

Veel kwalificatiedossiers gaven de taal- en rekenvaardigheden de afgelopen jaren al contextspecifiek aan. Sommige dossiers kunnen echter nog beter. De kenniscentra gaan het komend studiejaar gebruiken om de beroepsgerichte taal- en rekenvaardigheden zo in deel C te verwerken, dat ze helder zijn voor scholen, exameninstellingen en het werkveld. Het schooljaar 2010-2011 is daarom een overbruggingsjaar om de beroepsgerichte taal- en rekenvaardigheden goed te borgen in de dossiers.

De tabellen met taal- en rekenniveaus op basis van de raamwerken waren voorheen onderdeel van deel B van de kwalificatiedossiers. Deze zijn verplaatst naar deel D van de kwalificatiedossiers 2010-2011 met als doel de onderwijsinstellingen te informeren over het vergelijkbare CEF-niveau. De informatie in deze tabellen zijn geen harde niveauvereisten voor de beroepsgerichte taal- en rekenvaardigheden. Ze vormt eerder een houvast voor het vormgeven van taal- en rekenonderwijs en de examinering voor de beroepspraktijk.

Alles bij elkaar zijn dit flinke veranderingen bij de examinering van taal en rekenen in het mbo. De volgende hoofdstukken gaan uitvoerig in op de consequenties hiervan.

Het geleidelijke invoeringstraject centraal ontwikkelde examinering

Inleiding

Het ministerie van OCW gaat de generieke taal- en rekeneisen voor het mbo (deels) toetsen met centraal ontwikkelde examinering.

De invoering van deze centraal ontwikkelde examens gebeurt stapsgewijs. De mbo-instellingen en de docenten worden hierbij betrokken zodat de centrale examens uitvoerbaar zijn, aansluiten bij het mbo en op draagvlak kunnen rekenen. De invoering krijgt vorm dankzij duidelijke stappen en beslispunten. Markeringspunten maken de ontwikkeling transparant: van ontwikkelen van prototypes en voorbeeldexamens naar (pre) pilots tot het moment van de verplichte afname van de centraal ontwikkelde examens.

De volgende paragrafen informeren over de keuzes die

in dit proces al gemaakt zijn voor de deelnemers die in 2010-2011 starten met een mbo-opleiding. Elke paragraaf behandelt een specifiek opleidingsniveau.

In studiejaar 2010-2011 startende deelnemers, niveau 4-opleiding

Er zijn twee examen-ontwikkellijnen bij het invoeringstraject voor de niveau 4-opleidingen:

- 1 ■ De 'blauwe' examen-ontwikkellijn waarin de (sub) domeinen Nederlandse taal vanaf 2010-2011 blijvend geëxamineerd worden met een instellingsexamen.
- 2 ■ De 'groene' examen-ontwikkellijn waarin de (sub) domeinen Nederlandse taal én rekenen vanaf 2010-2011 geëxamineerd worden met een instellingsexamen en vanaf 2013-2014 met een centraal ontwikkeld examen.

Domein	Subdomein	Examinering voor 2013-2014	Examinering vanaf 2013-2014
Nederl a n d s e t a a l			
Mondelinge taalvaardigheid	Gespreksvaardigheid	IE	IE
	Luistervaardigheid	IE	COE
	Spreekvaardigheid	IE	IE
Leesvaardigheid	Lezen van zakelijke teksten	IE	COE
	Lezen van fictionele en literaire teksten	n.v.t.	n.v.t.
Schrijfvaardigheid	Het produceren van creatieve en zakelijke teksten	IE	IE
Begrippenlijst & taalverzorging		IE	IE
R e k e n e n			
Getallen		IE	COE
Verhoudingen		IE	COE
Meten/Meetkunde		IE	COE
Verbanden		IE	COE

De groene examen-ontwikkelijn biedt de mogelijkheid om de pilotexamens 3F Nederlandse taal en rekenen te gebruiken als instellingsexamen. Dit kan vanaf studiejaar 2011-2012 tot aan het moment van de verplichte afname van het centraal ontwikkeld examen.

De keuze voor deelname aan de pilotexamens wordt bepaald door inhoudelijke afwegingen én door de organisatorische consequenties die de afname van de pilotexamens impliceren. Het College voor Examens informeert de mbo-instellingen in de loop van het studiejaar 2010-2011 over deze organisatorische consequenties. De mbo-instelling bepaalt zelf het aantal deelnemers aan de pilotexamens (onder voorbehoud van een eventueel landelijk vastgestelde onder- of bovengrens aan het aantal mbo'ers).

In beide examen-ontwikkelijnen moet een mbo-instelling besluiten de instellingsexamens zelf te ontwikkelen of in te kopen. Het tweede deel van deze handreiking geeft tips voor het maken van een weloverwogen keuze.

In studiejaar 2010-2011 startende deelnemers, niveau 2- of 3-opleiding

Voor de niveau 2- en 3-opleidingen geldt ook een geleidelijk invoeringstraject. De afname van de centraal ontwikkelde examens wordt verplicht in studiejaar 2014-2015. Tot die tijd moet het onderwijs en de examinering van alle mbo'ers op niveau 2 en 3 (die starten vanaf studiejaar 2010-2011) gericht zijn op niveau 2F. De examinering vindt in deze periode via instellingsexamens plaats. Vanaf studiejaar 2012-2013 bestaat

de mogelijkheid de pilotexamens 2F Nederlandse taal en rekenen in te zetten als instellingsexamen. De keuze voor deelname aan de pilotexamens hangt zowel af van inhoudelijke overwegingen als van de organisatorische consequenties voor de mbo-instelling (zie opmerking vorige paragraaf). Er is nog niet besloten welke (sub) domeinen Nederlandse taal en rekenen in een centraal ontwikkeld examen 2F komen. Voor de niveau 2- en 3-opleidingen is de relatie tussen instellingsexamen en centraal ontwikkeld examen dus nog niet aan te geven.

In studiejaar 2010-2011 startende deelnemers, niveau 1-opleiding

Voor de mbo'ers op niveau 1 is nog niet duidelijk of er centraal ontwikkelde examens komen. In ieder geval wordt het referentieniveau 2F Nederlandse taal en rekenen getoetst in een instellingsexamen. De niveau 1-deelnemers worden wel betrokken bij de afname van pilotexamens. De mbo-instelling bepaalt zelf het aantal deelnemers aan de pilotexamens (onder voorbehoud van een eventueel landelijk vastgestelde onder- en bovengrens aan het aantal mbo'ers). De pilotexamens kunnen worden gebruikt als instellingsexamen en zijn beschikbaar vanaf studiejaar 2012-2013. De keuze voor deelname aan de pilotexamens hangt af van inhoudelijke overwegingen en overwegingen van organisatorische aard (zie opmerking inzet pilotexamens 3F). Op basis van de pilotgegevens besluit men of er centraal ontwikkelde examens voor de niveau 1-opleidingen komen. Deze besluitvorming vindt plaats in 2014.

De systematiek van de waardering

Het examenbesluit

Het Examenbesluit beroepsopleidingen WEB bevat regelgeving voor examinering van de referentieniveaus Nederlandse taal en rekenen. Het Examenbesluit geeft de relatie aan tussen de centraal ontwikkelde examens en de instellingsexamens, zoals de slaag/zakbeslissing voor niveau 4-opleidingen. Verder beschrijft het Examenbesluit dat de waardering voor het centraal ontwikkeld examen uitgedrukt wordt in cijfers. Het College voor Examens draagt hierbij zorg voor de (regels voor) beoordelingsnormen, de bijbehorende scores en de omzetting van de scores in cijfers.

Het Examenbesluit bevat ook de overgangsbepalingen voor de periode dat er nog geen centraal ontwikkelde examens zijn. De referentieniveaus Nederlandse taal en rekenen moeten worden getoetst met instellingsexamens of pilotexamens.

Het Examenbesluit bevat nog geen informatie over de slaag/zakbeslissing bij centraal ontwikkelde examens voor niveau 2 en 3. Verder is er voor sommige onderwerpen nog meer onderzoek nodig, zoals: tijdvakken van examens; geldigheidsduur van examens; regels voor aanpassingen aan examens in verband met handicaps zoals dyslexie; en nadere voorschriften voor de pilotexamens. De besluitvorming over deze onderwerpen vindt in de loop van studiejaar 2010-2011 plaats.

De examenregeling

Het Examenbesluit geeft richting aan de examenregelingen die de mbo-instellingen voor de cohorten 2010 moeten maken. Een examenregeling beschrijft hoe de examinering van een bepaalde opleiding er uitziet en is impliciet onderdeel van de afspraken die aan het begin van de opleiding met de deelnemer worden gemaakt. Deze afspraken legt de school vast in een onderwijs-overeenkomst. Hier kan een dilemma ontstaan.

Stel: in augustus 2010 leggen een deelnemer en een mbo-instelling in een onderwijsovereenkomst vast

dat hij een *driejarige niveau 4-opleiding* gaat volgen. De mbo'er haalt zijn diploma dan in het studiejaar 2012-2013. Maar als deze deelnemer studievertraging oploopt, doet hij pas een jaar later examen, namelijk in studiejaar 2013-2014. In dat studiejaar is het centraal ontwikkelde examen **verplicht**, terwijl dat niet is afgesproken bij de start van de opleiding. Het is daarom raadzaam om in de examenregeling van een niveau 4-opleiding (met een studieduur korter dan 4 jaar) een zin op te nemen met de volgende strekking:

'Indien de mbo'er studievertraging oploopt, waardoor hij de niveau 4-opleiding vanaf het studiejaar 2013-2014 zal afronden, dan geldt bij uitzondering dat de examinering van de referentieniveaus Nederlandse taal en rekenen niet meer verloopt zoals aan het begin van de opleiding is afgesproken, maar (deels) in de vorm van centraal ontwikkelde examens taal en rekenen moet worden afgelegd.'

Het Examenbesluit heeft geen gevolgen voor de examenregelingen van de lopende cohorten.

Waardering instellingsexamens taal en rekenen

Er zijn verschillende manieren om de resultaten van de instellingsexamens te waarderen:

- voordat de centraal ontwikkelde examens verplicht worden, kan dat **in iedere waarderingsvorm**⁵ en telt het resultaat **niet** mee voor diplomering;
- zodra de centraal ontwikkelde examens verplicht zijn, worden ook de waarderingen van de instellingsexamens in **cijfers** uitgedrukt en telt het resultaat op de instellingsexamens en de centraal ontwikkelde examens **wel** mee voor diplomering;
- als mbo-instellingen deelnemen aan pilotexamens (in de twee jaren voordat de centraal ontwikkelde examens verplicht worden) wordt als waardering een **cijfer** gegeven, net zoals bij de centraal ontwikkelde examens. Ook de instellingsexamens naast de pilotexamens worden gewaardeerd met een **cijfer**.

⁵ Bijvoorbeeld: behaald/niet behaald, voldaan/niet voldaan, goed/ruim voldoende/voldoende/matig/onvoldoende of cijfers.

Deelnemers die vanaf studiejaar 2010-2011 met hun opleiding beginnen en voor het einde van de invoeringsperiode van centraal ontwikkelde examens hun opleiding afronden, profiteren nog niet volledig van het verbeterde taal- en rekenonderwijs. Deze deelnemers hoeven de referentieniveaus daarom niet te behalen. Ook zonder een voldoende voor de instellings- of pilot-examens op basis van de referentieniveaus hebben ze recht op hun mbo-diploma. Wie wel slaagt voor het pilotexamen krijgt een apart document om te tonen aan de vervolgopleiding of de werkgever.

De overheid stelt geen nadere regels over de manier waarop de beoordeling van de instellingsexamens tot stand komt. Er zijn dus geen regels opgesteld voor de weging van de verschillende (sub)domeinen binnen het instellingsexamen. Dat blijft, binnen de 'reguliere' vereisten van de WEB en het Toezichtkader mbo van de Inspectie, de professionele verantwoordelijkheid van de mbo-instellingen. Het gaat er natuurlijk om dat het resultaat van het totale instellingsexamen een **evenwichtig beeld** laat zien van de daarbij behorende taal- of rekenvaardigheden.

Waardering examens taal en rekenen 3F

Zodra de centraal ontwikkelde examens verplicht worden, ziet de situatie voor niveau 4 er schematisch uit als in de figuur hierna.

Uitgangspunten:

- Het resultaat voor het centraal ontwikkelde examen en het instellingsexamen wordt uitgedrukt in een getal van 1,0 tot en met 10,0. Het eindcijfer Nederlands gebaseerd op het referentieniveau 3F is het rekenkundig GEMIDDELDE, afgerond op een geheel getal, van het centraal ontwikkeld examen en het

instellingsexamen. Afronden op een geheel getal betekent:

- naar beneden afronden als het eerste cijfer achter de komma een 4 of lager is;
- naar boven afronden als het eerste cijfer achter de komma een 5 of hoger is.
- Het resultaat voor het centraal ontwikkeld examen rekenen wordt uitgedrukt in een cijfer van 1,0 tot en met 10,0. Het eindcijfer voor rekenen gebaseerd op het referentieniveau 3F is het cijfer voor het centraal ontwikkeld examen, afgerond op een geheel getal.
- Voor het behalen van het diploma moet voldaan zijn aan de reguliere eisen van het beroepsgerichte deel van het examen, en aan de volgende aanvullende eisen voor Nederlandse taal en rekenen gebaseerd op referentieniveaus:
 - voor zowel Nederlandse taal als rekenen een resultaat van ten minste het cijfer zes of
 - voor een van deze beide onderdelen het cijfer vijf en voor het ander onderdeel een hoger cijfer.

Herkansingen

De instelling moet de deelnemer binnen de voor hem geldende opleidingsduur minstens één gelegenheid bieden voor herkansing van de centraal ontwikkelde examens taal en rekenen. De mbo-instelling moet er dus voor zorgen dat er minstens twee beschikbare examenperiodes binnen de reguliere opleidingsduur vallen. Voorlopig gaat het 'Implementatieplan centraal ontwikkelde examens taal en rekenen mbo' uit van drie beschikbare examenperiodes in een studiejaar, namelijk: in het najaar, in het vroege voorjaar en in de zomer. Over het aantal herkansingen voor instellingsexamens gebaseerd op de referentieniveaus Nederlandse taal zijn geen regels opgesteld in het Examenbesluit. De instelling bepaalt zelf het aantal herkansingen.

Examenonderdeel gebaseerd op 3F	Tijdvak	Examenvorm	Resultaat (1 cijfer achter komma)	Eindcijfer (geheel getal)
Nederlandse taal	Studiejaar 2013-2014	Centraal ontwikkeld examen	Cijfer COE	Eindcijfer 3F
		Instellingsexamen	Cijfer IE	
Rekenen		Centraal ontwikkeld examen	Cijfer COE	Eindcijfer 3F

Waarderingsystematiek niveau 4, cohort 2010-2011

Voor deelnemers die in studiejaar 2010-2011 starten met een niveau 4-opleiding geldt voor de waarderings-systematiek het volgende.

Domein	Subdomein	Examinering voor 2013/2014 Resultaat telt niet mee voor diplomering	Examinering vanaf 2013/2014 Resultaat telt mee voor diplomering
N e d e r l a n d s e t a a l			
Mondelinge taalvaardigheid	Gespreksvaardigheid	IE	IE*
	Luistervaardigheid	IE	COE
	Spreekvaardigheid	IE	IE*
Leesvaardigheid	Lezen van zakelijke teksten	IE	COE
	Lezen van fictionele en literaire teksten	n.v.t.	n.v.t.
Schrijfvaardigheid	Het produceren van creatieve en zakelijke teksten	IE	IE*
Begrippenlijst & taalverzorging		IE	IE*
R e k e n e n			
Getallen		IE	COE
Verhoudingen		IE	COE
Metten/Meetkunde		IE	COE
Verbanden		IE	COE

IE= instellingsexamen

COE=centraal ontwikkeld examen

* Instellingsexamen: waardering met een cijfer. Dit betekent **niet** dat elk (sub)domein apart met een cijfer beoordeeld hoeft te worden. Zie ook paragraaf 'Waardering instellingsexamens taal en rekenen'. Voor het centraal ontwikkeld examen zullen de (sub)domeinen in ieder geval **niet** afzonderlijk worden beoordeeld. Het gehele COE wordt met één cijfer beoordeeld.

Examinering: beroepsgericht en generiek

Beroepsgericht

Voor alle deelnemers die starten vanaf augustus 2010 staan de beroepsgerichte taal- en rekenvaardigheden in deel C van het kwalificatiedossier omschreven. Ze zijn te vinden bij de beschrijvingen van de kerntaken en werkprocessen. In deel D licht een tabel toe op welk niveau de specifieke beroepsgerichte taal en rekenvaardigheden zich bevinden. De informatie in deel D vormt de verantwoording en toelichting richting het onderwijs. Voor de examinering zijn de kwalificatie-eisen in deel B en deel C van belang.

Een instelling hoeft beroepsgerichte taal- en rekenvaardigheden niet apart te beoordelen en examineren. Ze zijn impliciet verweven in de beroepscompetenties. Wanneer het examen aantoont dat een deelnemer de kerntaken en werkprocessen beheerst dan is het vanzelfsprekend dat hij ook de onderliggende, voorwaardelijke taal- en rekencomponenten beheerst.

Dat neemt niet weg dat het instellingen vrij staat om in afzonderlijke examens te beoordelen of deelnemers de beroepsgerichte taal- en rekenvaardigheden beheersen. Op dezelfde manier heeft een instelling de vrijheid om met afzonderlijke examens te beoordelen of deelnemers bepaalde vakkennis beheersen. In ieder geval moeten beroepsgerichte taal- en rekenvaardigheden die onontbeerlijk zijn voor het adequaat uitoefenen van het beroep, geheel op orde te zijn.

Generiek

De instellingsexamens gebruiken contexten, ontleend aan maatschappelijke situaties en aan algemene of specifieke beroepssituaties.

Het examineren van de generieke taal- en reken-eisen kan afzonderlijk plaatsvinden, of geïntegreerd in beroepsgerichte examens. De beheersing van het betreffende referentieniveau wordt bij een geïntegreerde examinering beoordeeld met afzonderlijke beoordelingsvoorschriften en cesuur.

Toezicht van de Inspectie

Hoofdpijnen Inspectietoezicht 2010

Sinds november 2007 oefent de Inspectie van het Onderwijs ook toezicht uit op de examenkwaliteit in het mbo. Hierbij werkt de inspectie met twee sterk verschillende toezichtbenaderingen:

- het risicogerichte, selectieve toezicht op de onderwijskwaliteit;
- het generieke toezicht op de examenkwaliteit met een steekproefbenadering.

De Inspectie zet beide benaderingen in 2010 en 2011 voort. Het doel is beide onderdelen met elkaar te integreren. Dat moet vanaf 1 januari 2012 uitmonden in een geïntegreerd risicogericht toezicht op het onderwijs en de examinering.

In 2010 blijven het waarderingskader en de examenstandaarden inclusief de normeringen ongewijzigd. Hetzelfde geldt voor de indicatoren en de grens van de normen voor beoordeling van de opbrengsten. Voor het toezicht op bve-instellingen in 2010 geldt het Toezichtkader bve 2009 (inclusief de Toelichting waarderingskader bve 2009), samen met de aanvulling voor 2010. Deze kaders zijn te downloaden via de site van de Inspectie van het Onderwijs: www.onderwijsinspectie.nl

Onderscheid generiek en beroepsgericht

De manier waarop de Inspectie in 2010 en 2011 de kwaliteit van onderwijs en examinering van Nederlandse taal en rekenen onderzoekt, staat hieronder. Voor 2012 volgt er meer informatie over het toezicht tot het einde van het uitvoeringsplan taal en rekenen mbo (2014).

De Inspectie hanteert voor het toezicht op de onderwijs- en examenkwaliteit van de generieke taal- en rekeneisen een groeimodel. Het toezicht op de onderwijs- en examenkwaliteit van de beroepsspecifieke taal- en rekennaardigheden sluit aan bij het reguliere Toezichtskader bve⁶.

Toezicht op de onderwijskwaliteit taal en rekenen

Generieke taal- en rekeneisen (referentieniveaus)

De Inspectie signaleert in het onderzoeksjaar 2010 (dat loopt tot 31 december 2011) bij haar toezicht op de onderwijskwaliteit eventuele tekortkomingen in taal- en rekenonderwijs. Dit geldt voor alle niveaus en alle vormen van examinering. De Inspectie neemt deze signalering echter niet mee in het totale kwaliteitsoordeel over de opleiding.

Beroepsspecifieke taal- en rekennaardigheden

De Inspectie beoordeelt het onderwijs op het gebied van de beroepsspecifieke taal- en rekennaardigheid vanuit het reguliere toezichtskader bve kwaliteit van het onderwijs. De nadruk ligt op vier thema's: naleving wettelijke vereisten, opbrengsten, onderwijsproces en bestuurlijk vermogen. Vanuit deze thema's controleert de Inspectie of de onderwijsinstelling aan diverse kwaliteitsaspecten en indicatoren voldoet. Vervolgens neemt de Inspectie haar bevindingen mee in het totale kwaliteitsoordeel.

Toezicht op de examenkwaliteit taal en rekenen

Generieke taal- en rekeneisen (referentieniveaus)

De Inspectie hanteert voor het toezicht op deze examens taal en rekenen een groeimodel. Mbo-instellingen moeten tot de verplichte afname van centraal ontwikkelde examens de generieke taal- en rekeneisen geheel examineren met **instellingsexamens** (zie deel 2). Tot die tijd kunnen instellingen eventueel ook **pilotexamens** gebruiken.

De Inspectie onderzoekt in 2010-2011 de instellingsexamens gebaseerd op de referentieniveaus rekenen nog niet. De mbo-instellingen hebben hier nog te weinig ervaring mee op kunnen doen.

⁶ Zie Toezichtkader bve (inclusief de aanvulling voor 2010) en de examenstandaarden.

De Inspectie gaat wel de instellingsexamens die gebaseerd zijn op de referentieniveaus Nederlandse taal onderzoeken en beoordelen. Een oordeel 'onvoldoende' voor de kwaliteit van deze examens leidt in het onderzoeksjaar 2010-2011 nog niet tot een oordeel 'onvoldoende' voor de examenkwaliteit van de gehele opleiding.

Mbo-instellingen kunnen deelnemen aan pilotexamens. Voor referentieniveau 3F kan dit vanaf schooljaar 2011-2012, voor niveau 2F een jaar later. In dat geval onderzoekt de Inspectie het exameninstrumentarium van deze pilotexamens niet bij de mbo-instelling.

Beroepsspecifieke taal- en rekenvaardigheden

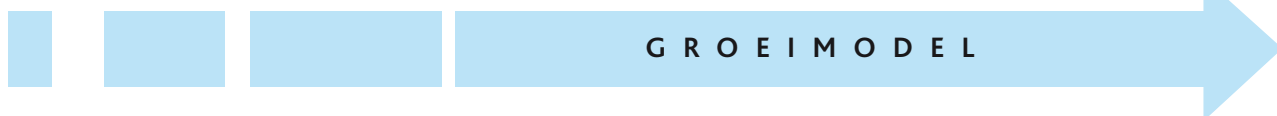
Voor de beroepsgerichte taal- en rekenvaardigheden geldt het reguliere toezichtskader van de Inspectie. Beroepsgerichte taal- en rekenvaardigheden hoeven niet apart geëxamineerd en beoordeeld te worden. In

het examen moet worden aangetoond dat de deelnemer de kerntaken en werkprocessen conform deel C van het kwalificatiedossier beheerst, dus ook de (specifieke) taal- en rekenvaardigheden die daarbij horen. Het toezicht zal zich daarop richten. De inhoud van deel D (de verantwoording: de tabellen met de taal- en rekenniveaus op basis van de raamwerken) valt niet onder het toezicht van de Inspectie van het Onderwijs. Als een mbo-instelling in het beroepsgerichte deel van het examen specifiek op het beroep gerichte taal- en rekentoetsen afneemt, dan beoordeelt de Inspectie de kwaliteit van deze toetsen op de reguliere wijze. Dit oordeel wordt meegenomen in het totale kwaliteitsoordeel examinering van de opleiding.

Samenvattend toezicht examenkwaliteit

Het toezicht op de examenkwaliteit Nederlandse taal en rekenen vanaf de cohorten 2010-2011 ziet er volgens de laatste stand van zaken als volgt uit:

	Examinering in de jaren voor verplichte afname centraal ontwikkeld examen taal en rekenen		Examinering in de jaren vanaf verplichte afname centraal ontwikkeld examen taal en rekenen
	Onderzoeksjaar 2010-2011	Onderzoeksjaren 2011-2012 & 2012-2013	Onderzoeksjaren 2013-2014 en verder
Generieke taal- en rekeneisen	<p>Instellingsexamens rekenen worden niet onderzocht en beoordeeld.</p> <p>Instellingsexamens taal worden wel onderzocht en beoordeeld. Het oordeel wordt niet betrokken bij het eindoordeel over de examenkwaliteit van de opleiding.</p>	<p>Bij deelname aan pilotexamens geen onderzoek naar exameninstrumentarium.</p> <p>Verder: nog nader in te vullen.</p>	Nog nader in te vullen.
Beroepsspecifieke taal- en rekenvaardigheden	Specifiek op het beroep gerichte taal- en rekentoetsen worden op reguliere wijze op kwaliteit beoordeeld.	Specifiek op het beroep gerichte taal- en rekentoetsen worden op reguliere wijze op kwaliteit beoordeeld.	Specifiek op het beroep gerichte taal- en rekentoetsen worden op reguliere wijze op kwaliteit beoordeeld.

Colofon

Samenstelling deel 1

Karin Lukassen, Steunpunt taal en rekenen mbo

Eindredactie

Ravestein & Zwart, Nijmegen

Vormgeving

Lauwers-C, Nijmegen

Met dank aan Rianne Reichardt en Akke Vos,
Steunpunt taal en rekenen mbo

Juli 2010

